

L'aportació dels sindicats al capital social andorrà



Gabriel Ubach i Valdívia

El terme *capital social* és un concepte molt nou; comença a utilitzar-se fa molt poc temps, a les darreres dècades del segle XX, en el marc dels models sociològics i econòmics alternatius a les clàssiques teories neoliberals. I apareix al costat de conceptes com *xarxes socials*, o *cooperació pel desenvolupament* o *democràcia participativa*.

Davant els models econòmics liberals, fonamentats en la primacia del capital econòmic, el concepte de capital social valora la importància de les persones dins els diferents sistemes de producció. D'aquí la importància de poder disposar en les nostres societats de xarxes i moviments associatius diferents que aglutinin tot tipus d'inquietuds i actituds davant els reptes que se'ns presenten.

Així doncs, passem a analitzar l'evolució del moviment sindical a Andorra.

1. L'associacionisme sindical a Andorra com a expressió del canvi social i polític

Les associacions voluntàries, tal com les entenem avui dia, són de caràcter més recent i neixen en un marc constitucional i democràtic, en el qual la gent s'adscriu per iniciativa pròpia i en la recerca d'un objectiu comú, on es donen components de reivindicació i de mobilitat socials. L'aparició d'agrupacions sindicals constitueix un bon indicador del funcionament de la societat civil i del seu grau de vitalitat.

Les organitzacions sindicals es generalitzen i adquireixen més relleu quan les societats creixen, es tecnifiquen i guanyen complexitat, i és en aquest procés dinàmic on aquestes agrupacions han d'assumir un paper protagonista com a mitjà organitzador, absorbint i generant comportaments, valors i actituds socials i culturals que impregnen l'entramat social i el dinamitzen.

2. Història del moviment sindical a Andorra

L'arribada de Fhasa enceta un nou període a Andorra: arribada massiva de treballadors estrangers, que comporta una activitat econòmica més gran (aparició de les primeres institucions bancàries), millora de les comunicacions..., però també són anys de reivindicació social i política per part dels *joves andorrans* i dels *treballadors estrangers* de Fhasa, que exigeixen condicions de treball més òptimes i millores salarials (els sous eren molt baixos en relació amb altres indrets). El 26 d'agost de 1933 s'inicia la vaga de Fhasa, seguida majoritàriament pels treballadors espanyols, i es prorroga fins al 21 de setembre. En la memòria històrica i col·lectiva aquests fets són sinònim de conflictes que no van tenir res a veure amb Andorra, conflictes importats. El cert és que ningú no recorda el fet reivindicatiu, unes condicions de treball molt dures i sous molt baixos, i en la memòria col·lectiva només resten dies de conflictes. Aquests esdeveniments coincideixen amb una altra mobilització política: la reclamació del dret de vot per a tots els homes andorrans majors de 25 anys. Els ànims dins de Casa de la Vall i al carrer són complicats. Com a resultat d'aquests conflictes els gendarmes entren a Andorra amb la intenció de mantenir l'ordre, i la situació s'agreuja. La reforma del dret de vot i l'expulsió dels treballadors vaguistes retornen una certa calma al país, i amb els anys el que resta en la memòria col·lectiva és una vaga (o la *huelga*, com es recorda) provocada pels estrangers i molts problemes al voltant. No hem d'oblidar que aquells són anys de forta tensió social, de moviments reivindicatius a les grans ciutats espanyoles, i per tant les reivindicacions dels treballadors de Fhasa s'han d'entendre en un marc més ampli, en els anys d'un moviment obrer que pren consciència de classe i de la seva situació.

Els anys de guerres i de postguerra que es viuen més tard no afavoreixen l'aparició de moviments socials.

Els anys cinquanta són sinònim de canvis i de creixement econòmic. Comencen a arribar molts estrangers, especialment francesos i espanyols, que s'instal·len al país. En el cas dels treballadors espanyols, vénen d'un règim dictatorial en què qualsevol moviment social és eliminat ràpidament.

Els anys setanta, més de quaranta anys després dels esdeveniments de Fhasa, es crea l'Associació de Residents a Andorra (ARA) i, temps després, el Sindicat Andorrà de Treballadors (SAT) amb la finalitat de reivindicar una millora de les condicions laborals i de vida de la ciutadania andorrana. Malgrat que totes dues institucions neixen amb vocació de representar els diferents col·lectius immigrants al país, la realitat és que tant els socis fundadors com la resta de socis són majoritàriament espanyols i molts, catalans. El problema amb què es va trobar l'ARA per arribar als diferents col·lectius immigrants en els inicis (en aquells anys, majoritàriament espanyols i francesos) i durant el anys següents (col·lectius portuguès, filipí...) ha estat la forta segmentació social, que dificulta l'associacionisme social i reivindicatiu. L'ARA neix informalment el 1976 i pocs anys després es dona a

conèixer amb un manifest a *Andorra-7*. Entre els socis fundadors també hi ha alguns joves andorrans, molts relacionats amb el Centre Cultural d'Andorra. Aquest moviment social i cultural coincideix amb el període de transició democràtica a Espanya, del retorn d'un jovent andorrà que ha estudiat a fora (França, Espanya...) i que respira aires de democràcia... Amb els anys, l'ARA aconsegueix millores per als treballadors (ser reconeguts per la Coordinadora Europea d'Emigrants, negociacions per aconseguir la reducció de la jornada laboral, dies de festa...), però sobretot per als espanyols (ser reconeguts pel seu propi Estat com a treballadors a l'estranger, participació activa en la política espanyola...).

Poc temps més tard, alguns socis de l'ARA decideixen crear el primer sindicat d'Andorra, el Sindicat Andorrà de Treballadors (SAT), que neix amb l'objectiu d'impulsar un sindicalisme nacional. Fins fa uns anys i dins del període preconstitucional, aquesta organització no és reconeguda com a sindicat dins del país (prohibides per llei), però sí per algunes organitzacions sindicals europees. El SAT neix amb molta força i s'organitzen activitats amb diferents personalitats sindicals de la Confederació Europea de Sindicats; però la seva actuació no ha tingut una presència continuada en el temps a causa de la inexistència d'un marc legislatiu apropiat. En aquests anys, els francesos residents al país sí que estaven organitzats sindicalment. Tant els treballadors de correus com de l'ensenyament pertanyen a sindicats francesos. Fins i tot els ensenyants francesos han protagonitzat vagues i manifestacions dins el recinte educatiu en territori andorrà.

L'aprovació de la Constitució, el 1993, legitima el dret d'associació sindical i enclota un període de mobilització i de creació d'associacions de caràcter laboral i reivindicatives. El SAT es mobilitza per legitimar la seva presència a Andorra i arribar als treballadors del país. Mentrestant, comencen a aparèixer associacions diverses a l'administració pública. Aquestes associacions intenten organitzar el col·lectiu de treballadors de l'administració perquè defensi els seus interessos i els seus drets dins de l'aparell administratiu.

L'any 2001 es constitueix la Unió Sindical d'Andorra (USdA). En un primer moment l'USdA era la unió entre els sindicats i les associacions dels treballadors de les administracions general i comunals. L'any 2003 es decideix obrir-se al sector privat i es converteix en un sindicat d'àmbit general per a la defensa dels drets de tots els treballadors i treballadores d'Andorra.

En la seva voluntat de col·laborar i buscar els suports necessaris per al desenvolupament de la tasca sindical, l'abril del 2003 l'USdA s'integra al grup de treball CSI-Pirimed, que aplega diferents organitzacions sindicals franceses (de les regions del Llenguadoc-Rosselló i del Migdia-Pirineus) i catalanes.

Continuant en la seva línia de col·laboració internacional, el desembre del 2005 l'USdA entra a formar part, com a membre de ple dret, de la Confederació Europea de Sindicats, la CES, i obté d'aquesta manera un reconeixement extern que sovint ens és qüestionat en l'àmbit nacional.

3. El paper dels sindicats a Andorra

Els sindicats arreu del món són moviments que apleguen l'acció col·lectiva dels treballadors i les treballadores en defensa dels seus interessos socials, econòmics, laborals, etcètera. L'objectiu principal és aconseguir la millora del benestar, el respecte dels drets de tots els treballadors a partir de la seva acció conjunta; és la força unida de tots els treballadors la que dona capacitat a les organitzacions sindicals per negociar i establir diàlegs amb les empreses i les administracions públiques. Un exemple clar de com el sindicalisme té en el capital social el seu factor clau, amb el qual es retroalimenta.

A Andorra, però, la situació no és la més propícia per a nosaltres, ja que avui en dia i des de l'aprovació de la Constitució no s'ha produït el desitjat desenvolupament legislatiu que dotaria els sindicats de l'entitat necessària per poder desenvolupar amb normalitat la tasca que hauríem de tenir assignada.

A Andorra no tenim llei sindical, ni de convenis col·lectius, ni de seguretat i higiene en el treball, ni tan sols tenim una llei que defineixi amb claredat l'estatut dels treballadors; per tant, sempre ens estem movent en un marc incert. No som il·legals, perquè la Constitució ens empara, però la nostra capacitat d'actuació és molt limitada.

Si efectuem una comparativa respecte de la majoria de països del món, constatem que tenen unes legislacions que defineixen clarament la importància i el paper que juguen les organitzacions sindicals com a element integrador de la societat. Els seus representants s'hi dediquen professionalment i estan emparats legalment en les seves actuacions. Ningú no pot ser acomiadat per la seva activitat sindical, cosa que no està clara a Andorra, atès que la nostra legislació estableix l'acomiadament lliure. Per tant, la nostra tasca a Andorra encara està lluny de la que poden realitzar els nostres companys sindicalistes.

No obstant això, però, fem una valoració positiva dels darrers anys: s'ha pogut constatar que la societat civil ha pres consciència de la importància del món associatiu. Tot i les dificultats, observem una incipient inquietud perquè el capital social es formuli com un valor important en la nostra societat.

Els sindicats, les associacions de veïns, les associacions ecologistes i pacifistes, els grups de dones són part indispensable de qualsevol país democràtic modern. A Andorra, on la major part de la població no està representada en cap institució política, és fonamental el desenvolupament d'aquestes associacions. Partim d'una societat desmobilitzada, fruit d'una divisió profunda, però que necessita mecanismes per poder lluitar pels seus drets.

Ens congratulem per aquest creixement participatiu de la societat civil com una manera de fer sentir la veu i els drets de la major part de la població, com una manera també de superar la profunda divisió de la societat andorrana i crear una societat més cohesionada, on els interessos de la majoria estiguin per sobre dels interessos d'una minoria. Per això animem tota la població d'Andorra a participar

en les associacions, reflexionant sobre tot allò que afecta el país i, en definitiva, promovent la democràcia participativa, característica del capital social.

4. Futur del sindicalisme a Andorra

La tradició sindical a Andorra és encara incipient i amb la normativa existent és difícil l'afiliació del sector privat. Tot i que s'ha desenvolupat el sindicalisme a les administracions, els organismes i les empreses públiques, queda encara un gran camí per fer en el desenvolupament del món sindical en el sector privat.

Un dels motius principals que provoca aquest fet és la figura de l'acomiadament lliure i la manca de lleis laborals que garanteixin els drets dels treballadors i treballadores d'Andorra.

Aquest punt és fonamental a l'hora de poder desenvolupar el sindicalisme en el sector privat i efectuar una correcta normalització del sindicalisme al país per tal d'aconseguir una Andorra cohesionada on tinguin cabuda tots els ciutadans i ciutadanes, independentment de la seva nacionalitat, raça, sexe i ideologia per tal d'assolir un país desenvolupat i modern, amb un model productiu i de serveis on el capital social esdevingui un element central.

Gabriel Ubach i Valdívia

Funcionari de duana i president de la Unió Sindical d'Andorra (USdA)